Інформаційна довідка
щодо проєкту Закону України
«Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо спрощення умов ведення господарської діяльності»
*(реєстр. № 16056 від 10.09.2026)**

Анотація. *В інформаційній довідці розглянуто питання щодо запровадження спрощених умов ведення господарської діяльності, скасування адміністративної відповідальності для підприємців за порушення правил, що пов'язані з отриманням застарілих або скасованих дозвільних документів, ліцензій, створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу в контексті законопроєкту (реєстр. № 16056 від 10.09.2026).*

З урахуванням кращих практик європейського досвіду регуляторної політики запропоновано комплекс заходів, спрямованих на мінімізацію адміністративного навантаження на бізнес, усунення надлишкового державного тиску та гармонізацію українського законодавства із стандартами ЄС. За результатами аналізу визначено ризики законопроєкту.

Ключові слова: *господарська діяльність, державна регуляторна діяльність, охорона культурної спадщини, адміністративна відповідальність.*

Вступ

В умовах воєнного стану дерегуляція бізнесу та спрощення умов підприємницької діяльності стали одними із ключових інструментів виживання вітчизняної економіки. Держава на постійній основі впроваджує масштабну реформу, спрямовану на удосконалення регуляторної діяльності, і яка має на меті мінімізувати бюрократичний тиск на суб'єктів господарювання, знизити їхні операційні та поточні витрати. За таких умов максимальне розширення декларативного принципу дозволяє підприємствам релокуватися, перепрофілюватися або відкривати нові напрями миттєво, не чекаючи місяцями на погоджувальні підписи. Саме цей підхід став фундаментальним для збереження економічної стійкості України в умовах масштабної російської військової агресії проти України. В умовах війни держава змінює свій статус із суворого контролера на партнера, який через інструменти мораторіїв, цифровізації та податкових стимулів допомагає бізнесу зберегти робочі місця.

За таких умов зниження адміністративного навантаження та тиску на підприємців шляхом скасування адміністративної відповідальності за застарілі та неефективні інструменти державного регулювання бізнесу (документи дозвільного характеру, ліцензії або інші результати надання публічних послуг) стають логічним та необхідним кроком держави у захисті суб'єктів підприємницької діяльності та підприємців у цілому.

Проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо спрощення умов ведення господарської діяльності» (реєстр. № 16056 від 10.09.2026) (далі – законопроєкт) розроблено, як зазначено в пояснювальній записці до нього, з метою створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу та зниження адміністративного навантаження

на підприємців. У зв'язку з цим пропонується: статті 46-2 та 78-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) виключити; внести зміни до статі 92 КУпАП щодо уточнення підстав відповідальності за порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини.

З огляду на викладені в законопроєкті пропозиції, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Основна частина

Представлений законопроєкт спрямований на скасування підстав адміністративної відповідальності за порушення, пов'язані із отриманням дозвільних документів. Головний ризик полягає в тому, що КУпАП може бути змінено раніше, аніж Кабінет Міністрів України та профільні міністерства юридично та технічно ліквідують самі реєстри та змінять внутрішні правила й умови проведення перевірок, що може призвести до ситуації, коли контролюючі органи вимагатимуть документи, але вже не матимуть правових підстав виписувати штрафи.

Одночасно державні інспекції та органи контролю, втрачаючи звичні інструменти впливу та накладення санкцій через скасування статей КУпАП (як-от статті 46-2 чи 78-1), можуть переорієнтуватися на інші, більш жорсткі сфери перевірок. Тобто бізнес, звільнений від дрібних штрафів за відсутність дозвільної документації, може зіштовхнутися із прискіпливішим контролем у сфері фінансів, праці чи пожежної безпеки. Також наявний ризик послаблення превентивного контролю у специфічних сферах. Так, стаття 92 КУпАП (у редакції законопроєкту) значно звужує коло осіб, які підлягають відповідальності за ухилення від укладення охоронних договорів на пам'ятки архітектури. Потенційний ризик полягає в тому, що недобросовісні орендарі чи забудовники можуть скористатися пом'якшенням формулювань у КУпАП, щоб уникнути зобов'язань щодо збереження історичних будівель, що посилює загрозу руйнування архітектурних об'єктів. Номінальні користувачі приміщень уникатимуть штрафів, посилаючись на те, що вони не є прямими суб'єктами, визначеними оновленим законом. У контексті запропонованої статті 92 КУпАП (у редакції законопроєкту) не враховано ситуації та ускладнюється притягнення до відповідальності власників історичних споруд за бездіяльність, які застосовують тактику «тихого руйнування», коли будівлю просто залишають без даху чи вікон, чекаючи поки вона зруйнується від погодних або кліматичних умов, щоб потім звести на її місці хмарочос.

Також існує ризик, пов'язаний із скасуванням частини дрібних погоджень, що може призвести до того, що забудовники починатимуть агресивні земляні чи підготовчі роботи впритул до меж охоронних зон пам'яток архітектури, не погоджуючи це з органами охорони культурної спадщини. Вібрації від роботи техніки можуть пошкодити історичні споруди, але притягнути до відповідальності за КУпАП буде складно через відсутність прямої заборони на такі суміжні дії без колишніх дозволів.

Положення пункту 1 Прикінцевих положень законопроєкту не узгоджується з позицією Конституційного Суду України, який у Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(II)/2020 відзначив, що в контексті принципу верховенства права важливим є встановлення при внесенні змін до законодавства розумного часового проміжку між офіційним оприлюдненням закону і набранням ним чинності.

Пункт 2 Прикінцевих положень законопроєкту потребує конкретизації в частині доручення Кабінету Міністрів України щодо переліку нормативно-правових актів, які потребуватимуть змін (відповідно до вимог частини восьмої статті 90 Регламенту Верховної Ради України).

Слід вказати, що у державах Європейського Союзу (далі – ЄС) баланс між дерегуляцією (свободою бізнесу) та безпекою суспільства (захистом пам'яток, екології тощо) вирішується шляхом запровадження сучасних європейських механізмів. Показовим залишається досвід Естонії, яка є лідером у сфері цифровізації та дерегуляції в ЄС. Замість тривалого отримання дозволів, бізнес подає повідомлення про початок діяльності (Notification of economic activity) через електронний реєстр, водночас держава не перевіряє підприємця на початку здійснення своєї господарської діяльності. У разі систематичного порушення встановлених вимог законодавство Естонії, зокрема §36 Кодексу господарської діяльності (*Majandustegevuse seadustiku üldosa seadus*[1]) передбачає можливість заборони господарської діяльності, а відповідні відомості про заборони та інші обмеження відображаються у Реєстрі господарської діяльності. У визначених законом випадках суд може також застосувати заборону займатися підприємницькою діяльністю як додаткове покарання.

Італійський Кодекс культурної спадщини та ландшафту (*Codice dei beni culturali e del paesaggio*) передбачає спеціальні механізми державного втручання щодо культурних цінностей. Зокрема, стаття 31 передбачає проведення власником, володільцем або утримувачем реставраційних та інших консерваційних заходів за відповідним погодженням, держава може брати участь у фінансуванні таких заходів[2]. Проте, якщо власник історичної будівлі або вілли навмисно залишає її руйнуватися, держава може застосувати механізм вимушеного викупу або передати об'єкт в управління спеціальним фондам у сфері охорони культурної спадщини.

У Польщі Закон про охорону та догляд за пам'яткамим (Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami[3]) поєднує адміністративні, фінансові та кримінально-правові механізми відповідальності, включаючи обов'язок

---

[1] Majandustegevuse seadustiku üldosa seadus. URL : https://www.riigiteataja.ee/et/akt/113032019022?tegevus=telli-tolge&utm_source=chatgpt.com

[2] Codice dei beni culturali e del paesaggio.Legislative Decree No. 42/2004. URL: https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2004-01-22;42~art31&utm_source=chatgpt.com

[3] Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami 23.07.2003. URL: https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2024/1292/text.html?utm_source=chatgpt.com

власника відновлення попереднього стану або відшкодування вартості завданої шкоди.

Для України в контексті реформи дерегуляції найбільш показовим є комбінований підхід, який поєднує естонську модель цифрового старту та польсько-італійські механізми захисту публічних інтересів. Адже для більшості сфер господарської діяльності ідеальним орієнтиром залишається саме Естонія, але безкомпромісний захист завдяки розробленим механізмам у сфері охорони національної спадщини демонструють Польща та Італія.

Звільнення бізнесу від тягаря застарілих дозвільних процедур та скасування пов'язаних із ними штрафів повинно супроводжуватися впровадженням дієвих цифрових інструментів моніторингу та підвищенням відповідальності за умисне введення держави в оману. Одночасно з делібералізацією КУпАП доцільно розвивати інститути незалежного аудиту, страхування цивільно-правової відповідальності підприємців та прозорих ризик-орієнтованих перевірок, що дозволить забезпечити надійний захист публічних інтересів, екологічної безпеки та культурної спадщини без створення адміністративних бар'єрів для сумлінного бізнесу.

Висновки

Законопроєкт спрямований на реформування системи адміністративної відповідальності у сфері господарської діяльності шляхом очищення законодавства від застарілих норм і скасування штрафів за порушення дозвільних процедур, які втратили свою актуальність. Водночас його положення потребують доопрацювання в частині розширення декларативного принципу з одночасним посиленням постконтрольних санкцій за недостовірне декларування та забезпечення належного захисту культурної спадщини.

Дослідницька служба
Верховної Ради України

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*